

Nordiskt initiativ för språkteknologi – digital inkludering av små språk i Norden

Sammanfattning

Det saknas i stora delar tillgång till grundläggande samhällsviktig infrastruktur som möjliggör digital kommunikation på de små språken¹ i Norden. Den digitala exkluderingen påverkar hundratusentals människor i den nordiska gemenskapen, detta trots att språken har officiell status i de nordiska länderna. Den digitala exkluderingen omfattar alla de små språken i Norden i större eller mindre omfattning.

Nordiska ministerrådet uppmanas att genomföra ett samlat initiativ i tre delar inom det språkteknologiska området i syfte att stärka de små språken i Norden.

Språkteknologi bidrar till en stärkt nordisk gemenskap

Alltmer av vårt samhällsdeltagande sker via internet. Där får vi viktig information och kan kommunicera med myndigheter, familj och vänner. Vi streamar nyheter och använder digitala tjänster. Vi tänker sällan på att det krävs avancerad teknik för att använda våra nordiska språk i den digitala världen. Språkteknologi är som en osynlig hand som hjälper oss att hitta information, kommunicera och lära oss.

För många små språk i Norden saknas språkteknologi, den är ofullständig eller kan inte användas. Saker som borde vara självklara – så som att skriva och använda språket i digitala sammanhang – är svåra att göra på små språk så som till exempel de samiska språken, kvenska, färöiska, meänkieli, romani och romanes.

Det betyder att många nordbor saknar tillgång till den grundläggande, samhällsviktiga infrastruktur som språkteknologin garanterar. Så är fallet samtidigt som länderna har åtagit sig att skydda och stärka de små språken².

Tillsammans har de nordiska länderna och särskilda områdena kraft och resurs till att genomföra ett gemensamt initiativ för att garantera användare av små språk en inkludering i den digitala språkliga gemenskapen och därigenom stärka den nordiska sammanhållningen. För att möjliggöra detta uppmanas Nordiska ministerrådet att genomföra tre initiativ för språkteknologi.

Initiativ 1: Nordisk insats för att öka kunskapen om språkteknologins betydelse både för ökad digital inkludering och för att stärka och skydda de små språken i Norden.

Den samlade nordiska hållningen och de enskilda nordiska staternas skyldigheter³ är att de nordbor som använder de små språken ges möjligheter att lära sig, använda och vidareutveckla språken och att utöva samt utveckla den egna kulturella identiteten.

De nordiska länderna och särskilda områdena har en stor möjlighet att inom det språkteknologiska området lära av varandra och dra nytta av de erfarenheter som finns inom Norden av funktionell språkteknologi och genom samverkan bidra till förbättrad digital inkludering. I det språkteknologiska

¹ Med små språk menas i det här sammanhanget små språk i Norden som har relativt få talare med officiell status, inklusive urfolkspråk, nationella minoritetsspråk och teckenspråk.

² Deklaration om nordisk språkpolitik

³ Exempelvis teckenspråkslagen (359/2015) i Finland, språklöva (Lovvedtak 89, 2020–2021) i Norge och Lög um stöðu íslenskrar tungu og íslensks tákn máls (Lög nr. 61 7. júní 2011) i Island.

utvecklingsarbetet bör även ingå att kartlägga resurser och behov för de små språken i Norden som grund för kommande strategiska satsningar.

Initiativ 2: Gemensam nordisk hållning och samarbete för att inkludera de små språken i EU:s arbete med språklig jämlikhet i Europa 2030.

EU satsar stora resurser på att utveckla språkteknologi för att göra ett flerspråkigt Europa möjligt. EU-gemenskapen låter utveckla avancerade maskinöversättningssystem som ska kunna användas för att översätta information och tjänster över språk- och nationsgränserna. Det uttalade EU-målet är att uppnå digital språklig jämlikhet i Europa 2030⁴.

Den nordiska gemenskapen kan genom ett initiativ för digital inkludering av små språk bli föregångsländer genom att lyfta in dessa i EU:s arbete för språklig jämlikhet i Europa och uppmärksamma deras behov av språkteknologiska lösningar. Hittills har EU-arbetet nästan uteslutande fokuserat på de officiella språken inom EU.

Initiativ 3: Gemensam nordisk dialog med och strategi för att driva på tech-giganternas arbete med och inkludering av små språk i Norden.

Med digitaliseringen har mer och mer av inflytandet – och därmed makten – över språken hamnat hos de stora tech-giganterna. Multinationella bolag äger de digitala plattformar och verktyg som är en del av de nordiska medborgarnas vardag.

Tech-bolagens makt över våra språk är stor och de har inflytandet att styra över de små språkens framtid. Erfarenheter från inte minst Island, Norge och Grönland visar samtidigt att det för ett enskilt land eller en språkgrupp är komplicerat att föra konstruktiva dialoger med tech-giganterna.

Genom ett gemensamt språkpolitiskt agerande skulle de nordiska länderna och de särskilda områdena kunna utgöra en numerärt och betydelsemässigt relevant partner för tech-bolagen. Ett sådant samarbete skulle vara bra för såväl tech-bolagen som de nordiska länderna och särskilda områdena och inte minst de nordiska medborgarna.

Stöd för och undertecknande

Det här nordiska initiativet för språkteknologi – digital tillgänglighet och inkludering av små språk i Norden är initierat och stöds av ad hoc-gruppen för Nordiska ministerrådets insats Små språk i Norden (2019–2022) och utarbetat av och undertecknad av sakkunniga inom området. I ad hoc-gruppen ingår representanter för de nordiska länderna och särskilda områdena.

Initiativet stöds vidare av European Federation of National Institutions for Language (EFNIL) och Permanent International Committee of Linguists (CIPL) samt Arbetsgruppen för språkteknologi i Norden (Astin).

Rickard Domeji
Ansvarig för språkteknologi, Institutet för språk
och folkminnen, Sverige

Sólvá Jónsdóttir
Sakkunnig färöisk, Nám, Färöarna

Sjur Nørstebo Moshagen
Chefsingenjör Divvun-gruppa, UiT Noregs

arktiske universitet

Per Langgård
Chefkonsulent Oqaasileriffik, Grönland

Trond Trosterud
Professor i samisk språkteknologi, UiT Noregs
arktiske universitet

⁴ <https://european-language-equality.eu/>